

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete
Avancerad nivå, 15 högskolepoäng
HT 2021
Ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9

Den svenska skolans dilemma-i senmodernismens mångkulturella samhälle

en studie om hederskultur, makt och
sexualmoral

Malin Wall Lundborg

Författare

Malin Wall Lundborg

Titel

Den svenska skolans dilemma- i senmodernismens mångkulturella samhälle, en studie om hederskultur, makt och sexualmoral

Engelsk titel

The Swedish school's dilemma -in the late modern multicultural society, a study of honor culture, power, and sexual morality

Handledare

Staffan Stranne

Examinator

Lars Andersson Hult

Sammanfattning

Sverige titulerar sig som en pluralistisk demokrati, men med pluralismens mångkultur kommer inte bara nya människor, det kommer även kulturella traditioner, normer, regler, ritualer och icke önskvärda samhällsfenomen. Syftet med denna uppsats är att belysa den kulturella krock som uppstår då senmodernismens samhället ska samsas under samma politiska värdegrundstak som ett patriarkalt fundamentalistiskt hederspraktiserande kollektiv vars värdegrunder står i opposition med varandra. Forskning visar att många invandrare, framför allt män, lider av psykisk ohälsa till följd av att kvinnor och barn är lika värdefulla och har samma rättigheter i Sverige som en man. Förlusten av den traditionella kollektiva familjestrukturen kan skapa ökad frustration och nya konflikter inom familjen. Faderns roll i hederskontexten är att forma pojkar till kontrollerande män, då pojkar har kravet att föra hederskulturen vidare. Döttrars roll är att upprätthålla släktens och familjens heder, nu och för kommande generationer. Det är inte heller ovanligt att traditioner, kultur och religion blir viktigare för människor i en migrationsprocess. Att både tron och utövandet blir viktigare och starkare, vilket mycket väl kan tänkas leda till en ökad styrning och kontroll över familjens barn. Skolans värdegrund blir här problematisk då styrdokumentens riktlinjer både vill ha starka självständiga individer med ett utvecklat kritiskt förhållningssätt till sin omvärld och lojala demokratiska medborgare med ansvarsfull medborgerlig kompetens, samtidigt som den mångkulturella heterogena skolungdomen förväntas fungera i den senmoderna svenska skolans värdegrundskontext.

Ämnesord

Hederskultur, hedersförtryck värdegrund, pluralism, sexualitet, fundamentalistiska kollektiv

Author

Malin Wall Lundborg

Title

The Swedish school's dilemma -in the late modern multicultural society, a study of honor culture, power, and sexual morality

Supervisor

Staffan Stranne

Examiner

Lars Andersson Hult

Abstract

Sweden calls itself a pluralistic democracy, but with the multiculturalism of pluralism comes not only new people, but there are also cultural traditions, norms, rules, rituals and undesirable social phenomena. The purpose of this essay is to shed light on the cultural clash that arises when the society of late modernism is to coexist under the same political values as a patriarchal fundamentalist honor-practicing collective whose values are in opposition to each other. Research shows that many immigrants, especially men, suffer from mental illness because of women and children being just as valuable and having the same rights in Sweden as a man. The loss of the traditional collective family structure can create increased frustration and new conflicts within the family. The role of the father in the honor context is to shape boys into controlling men, as boys have the requirement to carry on the honor culture. The role of daughters is to maintain the honor of family and relatives, now and for future generations. It is also not uncommon for traditions, culture, and religion to become more important to people in a migration process. That both faith and practice become more significant and stronger, which may well lead to increased control over the children. The school's values become problematic here as the guiding document's guidelines want both strong independent individuals with a developed critical approach to the world around them and loyal democratic citizens with responsible civic competence, while the multicultural heterogeneous is expected to function in a late modern school's values context.

words

Honor culture, honor, oppression values, pluralism, sexuality, fundamentalist collectives

Innehållsförteckning

Förord.....	6
1. Inledning	7
1.1 ” Vem har sagt något om kärlek” – Elaf Ali.....	7
1.2 Syfte och frågeställning	9
1.3 Bakgrund	9
1.4 Avgränsning.....	14
1.5 Disposition.....	14
2. Skolans värdegrund	16
2.1 Vad säger lagen?.....	16
2.2 Skolplikt – rättighet eller krav?.....	17
3. Tidigare forskning.....	19
3.1 Hederskultur.....	19
3.2 Könsroller	20
3.3 Hedersrelaterad problematik i skolan – en kunskaps- och forskningsöversikt.....	21
3.4 Pernilla Ouis – Den verkliga kulturkonflikten? Islamisk sexualmoralism i liberala Sverige.....	24
4. Interkulturellt förhållningssätt	26
4.1 Föräldrar - kontroll och styrning i skolan.....	28
5. Teoretiska utgångspunkter	29
5.1 Michel Foucault - Maktanalys & sexualitetens historia	29
5.1.1 Socialkonstruktivism	31
5.2 Antony Giddens – Globaliseringsprocessens konsekvenser	32
6. Metod.....	34
6.1 Metodval och urval.....	34
6.2 Insamling av data	34
6.3 Forskningsetiska överväganden.....	35
6.3.1 De fyra forskningsetiska kraven.....	35
7. Undersökning, analys & resultat	36
7.1 Förarbete & hantering av data.....	36
7.2 Analys och resultat	36
8. Avslutande diskussion.....	44
9. Framtida forskning	47

Litteraturförteckning	48
------------------------------------	-----------

Bilaga 1

Bilaga 2

Bilaga 3

Bilaga 4

Förord

Jag tackar ödmjukast mina informanter för ert värdefulla deltagande och min handledare Staffan Stranne för allt stöd. Tack till Lars Andersson Hult och tack till mina fantastiska kurskamrater, ni vet vilka ni är och varför ert stöd har betytt så mycket. Sist men inte minst till min man Martin, utan dig hade inget varit möjligt!

Malin W Lundborg

1. Inledning

1.1 ” Vem har sagt något om kärlek” – Elaf Ali

Vem har sagt något om kärlek, en självupplevd bok om hedersförtryck i Sverige, författare Elaf Ali (Ali, 2021).

Elaf Ali och hennes far, som tidigare vigde sitt liv åt hederskulturen anser att Sverige uppmuntrar till praktiserandet av hedersnormer. Den som vill förtrycka ges ett fritt spelrum. Alis far säger att han aldrig upplevde att samhället motarbetade honom. Lärare och rektorer gick aldrig emot honom då han ansåg att hans dotter inte fick delta i omoralisk undervisning. Han anser att Sverige har misslyckats med att integrera landets flyktingar och invandrare, något som har varit direkt bidragande till att landsmän kan fortsätta utöva hedersnormer fritt i Sverige, på grund av att hedersförtryckets bärande kollektiv inte motarbetas.

Ali insåg tidigt skillnaden mellan pojkar och flickor. Hennes bröder hade inte alls samma strikta regler som hon. Pojkar påverkas, men inte i lika stor utsträckning som familjens och släktens flickor. Flickor ska uppfostras enligt traditionen, vilket innebär att de är underordnade mannen och bär ansvaret i hederskontexten. Ali berättar om chocken hon fick då hennes far förändrades totalt när hon fick sin första mens. All kontakt med det motsatta könet blev totalt förbjudet. Hon fick inte längre följa med kompisar hem, inte idrotta, bada, vara ute med kompisar och hon fick inte följa med klassen på studiebesök eller klassresor. Risken att hon träffade eller pratade med en kille eller en man var alldeles för stor. Inom hederskulturen är det kvinnans ansvar om en man inte kan kontrollera sin sexuella lust. Blir en kvinna våldtagen är det hennes ansvar, eftersom hela släktens heder står på spel. Detta gäller även unga flickor. Hedersnormer och dess kontext står högre än all annan lag. Om en flicka utsätts för sexuella övergrepp, finns det för många endast två alternativ som kan rädda släktens heder. Antingen tvingas hon gifta sig med mannen som våldtog henne eller så kommer hon att dödas. Vilket beslut det än blir, tas beslutet gemensamt av familj och släktingar. En bra kvinna är en kvinna som föder söner åt mannen. Om kvinnan föder flickor, får missfall eller

inte blir gravid anses kvinnan oduglig och hon fyller då ingen funktion. En pojke ska från ung ålder lära sig att styra och kontrollera kvinnor. Det är hans rättighet som man (Ali, 2021).

Malmö stad gav forskaren Hanna Cinthio (2021) i uppdrag att inventera och identifiera hedersproblematiken i stadens förskolor. Rapporten *Hedersrelaterad problematik i Malmö stads förskolor – erfarenheter och behov av stöd* (Cinthio, 2021), visade att tolv av tretton förskolor har erfarenheter av hedersförtryck bland förskolebarn. I rapporten bevitnas att små barn är starkt kontrollerade av familj och släkt. Syftet med studien var att Malmö stad skulle få en bild av hur utbredd hederskulturen var bland små barn, samt hur kommunen behöver utveckla kunskapen för att hjälpa personal att hantera hedersförtryck av och bland små barn. Cinthio menar att frågan är komplex, då personalen upplever att det ofta kan vara svårt att veta *hur* de ska hantera de situationer som beskrivs (Cinthio, 2021). Att Cinthio ser frågan som komplex skulle kunna uppfattas än mer sammansatt då rapporten grundar sig på hur personal ska hantera den problematik som uppstår mellan förskolors personal och hederspraktiserande föräldrar. Rapportens resultat visade att hederskulturen är starkt närvarande, inte bara från föräldrar och vårdnadshavare utan även bland och mellan de små barnen. Det har riktats stark kritik mot Socialdemokraterna i kommunfullmäktige och flera i oppositionen kritiserar styrets agerande i frågan efter rapportens offentliggörande. (Santesson, 2021). Vad exakt ska personalen lära sig att hantera?, och hur länge har personalen *inte* hanterat det resultat som rapporten delger?

Skolan är en samlingsplats, en demokratisk arena som inte accepterar odemokratiska åsikter eller handlingar. Samma arena omfamnas av pluralism, religionsfrihet, allas lika värde, yttrandefrihet och rätten att vara den man är (Skolverket, 2021). Skolans värdegrund blir här problematisk då styrdokumentens riktlinjer vill både ha starka självständiga individer med ett utvecklat kritiskt förhållningssätt till sin omvärld och lojala demokratiska medborgare med ansvarsfull medborgerlig kompetens, samtidigt som den mångkulturella heterogena befolkningen som går i svensk grundskola förväntas fungera i en senmodern skolas värdegrundskontext.

1.2 Syfte och frågeställning

Denna studie landar i följande problemformulering och frågeställning, där syftet ämnar identifiera de motsättningar som uppstår då den senmoderna svenska skolans värdegrund ställs mot ett hederspraktiserande kollektiv.

- Hur hanterar och förhåller sig lärare till eventuella motsättningar som uppstår då styrdokumentens riktlinjer motarbetar varandra?
- Hur hanterar och förhåller sig lärare till eventuella hederspraktiserande föräldrar, som förbjuder sexuellt omoralisk undervisning?
- Hur hanterar och förhåller sig lärare till att hedersförtrycket bland barn och ungdomar ökar?

1.3 Bakgrund

Sverige är en pluralistisk demokrati, vars samhälle står för mångkultur och mångfald (NE, u.d.). För att upprätthålla demokratisk ordning förväntas samtliga medborgare acceptera det ofrånkomliga krav mångkulturskontexten behöver, det vill säga att varje individ respekterar vikten av det demokratiska värdet genom att implicera jämlikhet, allas lika värde och gränsöverskridande kulturmöten (Lahdenperä, 2010). Det kulturella mötet i en pluralistisk demokrati bör befinna sig i ett konstant ömsesidigt arbete. Kulturella möten gynnas av interkulturella aspekter, vars kompetens handlar om att förstå sin egen och den andres kultur. Etnocentriska värderingar och kulturella traditioner av odemokratiskt utmärkande drag ska motarbetas och konfronteras för att minimera risken för nya extrema samhällsfenomen (Lahdenperä, 2010).

Människors liv har påverkats sedan tusentals år tillbaka i och med människans geografiska förflyttning, vilken då handlade om ren överlevnad (Dartnell, 2021). Den samtida förflyttningen från punkt A till punkt B sker på liknande principer - om utgångspunkten är essensen av förflyttning. Skillnaden för vart punkt B befinner sig i förhållande till A, beror enligt den brittiske sociologen och politiske teoretikern Antony Giddens (2003) på vart den nysamhällskontexten befinner sig i förhållande till den gamla. Ju större skillnad desto större betydelse för hur individens framtida anpassningsförmåga kommer att se ut.

Giddens (2003) anser att världen befinner sig i ett skenande tillstånd som genom globaliseringens framfart påverkar, förändrar och i vissa fall vänder upp och ner på människors liv. Genom globaliseringen utmanas människan genom att se på sig själv och andra då man ställs inför något helt främmande. Människor som är uppfostrade i fundamentalistiska kollektiv kan tänkas befinna sig i ett näst intill omöjligt utgångsläge då Sverige som nation bara genom att existera i sin enklaste form kan upplevas som dystopisk.

Fundamentalism är ett kontroversiellt begrepp, eftersom många av dem som kallas fundamentalister knappast skulle hålla med om att de är det. Så kan man då ge begreppet en objektiv innebörd? Jag tror det, och själv skulle jag vilja definiera fundamentalism som ”belägrad tradition”. Det handlar om tradition som försvaras på ett traditionellt manér - genom en hänvisning till ritualer och sanningar - en globaliserad värd som alltmer förlitar sig på rationellt förnuft. Fundamentalism har därför ingenting att göra med religiösa eller andra föreställningars inre sammanhang. Det som betyder något är hur föreställningarnas inre sanning försvaras eller förfäktas utåt (Giddens, 2003, s. 58).

Det moderna samhället var ett produktionssamhälle, där arbetet bidrog till gemenskap och delaktighet (Bauman, 2008). Det svenska kollektivet växte sig starkt tack vare folkhemmet och välfärdspolitiken, som i sin tur banade vägen för den svenska mentaliteten. Ur modernismens kollektiva produktionssamhälle formades den lojala demokratiska medborgaren (Heinö, 2015). Samtidens Sverige formar varken lojala medborgare eller en kollektiv gemenskap. Samtidens Sverige skapar individer, som genom sin lojalitet till det samtida konsumtionssamhället är på ständig jakt efter det som för stunden upplevs som det mest ultimata köpet. Individens samtida konsumtion skapar en omättad relation till handlandet - att konsumera - och den konstanta konsumtionens närvarande gör individen själv till en handelsvara, då konsumtionen blir en del av identiteten (Bauman, 2016).

Giddens problematiserar senmoderniteten, då han anser att det blir institutionellt komplext, det vill säga att samhället i sig inte utgör någon problematik, det är globaliseringens konsekvenser och människans utökade kunskaper som gör världen och samhället instabilt och ojämnt. Kollektivets samhällslighet som vilade på en kontextuell förståelse har idag förlorat sitt värde (Giddens & Sutton, 2014). I det

senmoderna samhället och skola existerar inget kollektiv och skolans elever är starkt ändamålsenliga och individualiserade (Gustavsson, 2014). Skolan har förlorat sin funktion i samhället och förmedlar en instrumentell kunskap som tappats och tömts på sitt innehåll. Aristoteles kunskapsdefinition *techne* genomsyrar både värdegrunden och sociala relationer, då *techne* definierar den ändamålsenliga och praktiska kunskapen. Senmodernismens elev finner ingen anledning till viss specifik kunskap om kunskapen i sig inte kan kopplas till ett behov, det vill säga att kunskapen är ändamålsenlig (Gustavsson 2014).

Ungdomsforskaren och professorn Thomas Ziehe titulerar den senmoderna ungdomen för ”den narcissistiska generationen” (underexponerad narcissism), som utvecklats på grund av barnets uppväxt. Föräldrars självförverkligande har försatt barnen i ett tillstånd där de måste kämpa för att få föräldrars uppmärksamhet och närhet vilket enligt Ziehe gör att ungdomar aldrig frigörs från det självupptagna egot. Precis som Gustavssons definiering av den senmoderna elevens ändamålsenliga praktiska kunskap, hävdar Ziehe att senmodernismens ungdomar har försatts i ett tillstånd, som nästintill kräver ett vilset ”identitetsjagande”, eftersom det kollektiva ramverket inte längre existerar. Barn/ungdomar lever i en *kulturell friställning*, vilket kan skapa en tomhet, ensamhet och ångest då framtiden är dennes egna ansvar. Den kulturella friställningen sker då ungdomar friställer sig helt från kollektivets gamla traditioner och blir ”fria” individer. Dock leder friställningen snarare till en utvidgning av något som symboliserar en dröm, en önskan och längtan efter något som upplevs euforisk tills ”detta något” förlorar det euforiska värdet (Ziehe, 1993).

Gustavsson lyfter fram samtidens senmoderna samhälle, som förlorat sitt anseende i skolan. Att det demokratiska medborgaransvaret inte speglar senmodernismen, vilket enligt Gustavsson delvis kan bero på att skolan som institution blir drabbad då den saknar all form av potentiering (Gustavsson, 2014). Skolan utgör inte någon social reproduktion, dess innehåll och värde består endast av ändamålsenlig kunskap, som genom *techne*fiering skapat ett tillstånd där skolan inte är någonting. Om skolan inte är någonting, om skolan i det rådande samhället inte fyller någon mer funktion än den ändamålsenliga kunskap, då är skolan död. Skolans död kan

då antas symbolisera den senmoderna skolans kunskapsproducerande, avpolitiserande tillstånd, som i sin befintlighet står i opposition med den värdeproducerande politiserade moderna skolan (Gustavsson, 2014).

Senmoderniteten utmärks av just frånvaron av social viljebildning och en närvaro av instrumentella relationer där den strukturella och systemiska ordningen är alltmer bestämmande. Utifrån de samhällsliga förhållandena finns inte förutsättningarna att göra klassrummet till en deliberativ offentlighet för kunskap och politik. Klassrummet skulle bara bli en förlängning av samhället, det vill säga en plats där elever avhandlar sina individuella intressen och behov. Det är ungefär som att införa direktdemokrati utan upplysta medborgare (Gustavsson, 2014, s. 281).

Den tyskfödde professorn i klassisk filologi och Nihilisten, Fredrich Nietzsche (1844-1900) dödade inte skolan, han sa sig däremot ha dödat Gud! ”Gud är död” grundade sig på hans starka motstånd och kritik av den kristna religionen och dess moral. Det var dags för människan att se Gud för vad det är – en myt, en saga. Nietzsche ansåg att religionen styr med en objektiv sanning, det vill säga att det finns mängder med objektiva skyldigheter som leder till att det alltid finns något objektivt rätt. Att hävda ett objektivt rätt, kan mycket väl rättfärdiga förbjuden handling, då djupt troende har en känsla av att vara del av något större. Moralen grundar sig i en form av dualism som omfattas av två olika typer av moral, herre och slavmoral. Nietzsche (Ohlsson, 2013) beskriver slavmoralen som ett sätt för den svaga som genom sin avund misskrediterar, det vill säga, svartmålar herremoralens styrka.

Slavmoralen har inte, som kristendomen vill göra gällande, det minsta medlidande och omtanke att göra utan är bara ett lömskt medel för att avvärja det är starka. I själva verket är slavmentaliteten endast ett uttryck för en vilja till makt, som man försöker klä in i positiva egenskaper men som i realiteten endast ett försök att gynna sina egna intressen (Ohlsson, 2013 , ss. 117-118).

”Gud är död” står här för något upplösande av ordning och mening där även slavmoralens kontroll förlorar mot herremoralens eftersträvande ideal, för om sanningen är subjektiv, då landar individens sanning i en kontextuell förståelse som betyder att det som är sant för dig inte behöver vara sanning för mig (Nietzsche,

2019).

Nihilism är enligt Nietzsche förnekandet av att det existerar en objektiv grund för kunskap, moral och värden – att det inte spelar någon roll vad vi gör och att livet därmed är meningslöst, det vill säga att alla moraliska värden har försvunnit och att människan väljer enligt Nietzsche att vara en passiv eller aktiv nihilist (Ohlsson, 2013). Livets lidande är inte bara negativt och obehagligt. Den aktiva nihilisten vänder lidandets meningslösa upplevelser till någonting positivt, är fri och skapar sina egna värden. Den aktiva nihilisten vänder meningslösheten till sin fördel genom att välkomna lidandet, utvecklas och förverkliga sig själv ur det. Den passiva ser ingen utväg ur alla problem och ger upp. Den passiva nihilisten tar avstånd från världen och ser ingen framtid, kännetecknas av apati, tillbakadragande eller självmord (Ohlsson, 2013).

Om den senmoderna ungdomen i sitt narcissistiska tillstånd, förväntar sig att all aktivitet ska ge någon form av tillfredställande glädje (Ziehe, 1993), kan den konstanta förväntningen på tillfredställning snarare leda till än mer meningslöshet. Detta meningslösa tillstånd kan även tänkas infinna sig då många av Sveriges invandrare, som troende muslimer befinner sig i ett senmodernt ”religionstomt” sekulariserat samhälle. När människor lämnar sitt hemland för ett annat, kommer kulturella skillnader att uppenbaras genom det nya landets normer, moral, tradition och sociala konstruktioner. Ju mindre likt det nya landet är det gamla, desto högre risk för familjära problem (Giddens, 2003).

I Sverige ställs mannen inför en chockartad situation då kvinnan ses jämställd och likvärdig mannen. Då mannens status förändras och kvinnan förväntas ta lika mycket ansvar för hushållets ekonomi som mannen. Utanförskap, ensamhet, förlorad kontroll och tappad status riskeras leda till psykisk och fysisk ohälsa. För även om det råder religionsfrihet i landet lyser religionen med sin frånvaro (Ouis, 2009). Den totala förändringen gällande familjestruktur, kvinnors sexualitet, religion, skola, värdegrund, jämställdhet, normer, socialt umgänge och byråkratins alla regler, kan orsaka både lidande, chock och sorg, vilket är en bidragande orsak till än större kontroll av både familjens och släktingars kvinnor och flickor. Kvinnor har tendensen att anpassa sig snabbare. Enligt Wikan (2009) kan det bero på att

kvinnor är vana att kontrolleras (Wikan, 2009). Männens chockartade förändring kan antas landa i ett ångestladdat ständigt bedrägligt lidande som gör livet fullständigt meningslöst (Nietzsche, 2019).

Sverige hade i det moderna samhället ett fungerande kollektiv där medborgarnas lojalitet mot arbetet, produktionen och staten skapade gemenskap och tillhörighet. Så länge man bidrog till produktionen fanns det en legitim plats för alla. Inom ett fungerande kollektiv behövs ingen ständig påminnelse om att förstå vikten av lojalitet och värdegrundsdiskurs, den fanns där per automatik. Om vi ställer två värdegrunder mot varandra, den svenska värdegrunden, som enligt Gustavsson (2014) inte längre existerar, mot den värdegrund som är förankrad i mellanösterns kulturer och traditioner, där den sistnämnde, utifrån tolkning, bryter mot svensk lag. Vilken slags demokratisk plattform och värdegrund står vi alla på då? Faktum är att flertalet punkter av de tidigare nämnda lagar bryts dagligen, på grund av att barn kontrolleras av sina familjer och släktingar för att familjens och släktens heder inte får smutsas ner (Ali, 2021).

1.4 Avgränsning

Både pojkar och flickor kan vara offer för den djupt rotade hederskulturen, dock är flickors öde mer styrt och genomsyrat av förtryck då pojkar ses som både offer och förövare. Även om allt förtryck är värt att studera och forska om, kommer studien inte att inkludera hederskulturens förtryck och förväntningar av pojkar och män, inte inkludera någon annan sexualitet mer än den heterosexuella och studien avgränsar sig även mot mäns våld mot kvinnor. Med det sagt, förtydligas det härmed att det inte betyder att det ena väger tyngre än det andra.

1.5 Disposition

Dispositionen i uppsatsen består först av inledning, syfte, frågeställning samt en djupare genomgång av bakgrund. Rubrik två omfattas av skolans värdegrund och om vad som styr den svenska skolan utifrån gällande styrdokument och lagar. Vidare till rubrik tre, tidigare forskning om hederskultur och könsroller. Rubrik nummer fyra lyfter fram det interkulturellt förhållningssätt som även belyser

föräldrarnas styrning av sina barn tillika skolans elever och hederskulturens övertygelse om sexuellt omoralisk undervisning. Rubrik fem finner vi studiens teoretiska utgångspunkter samt hur vi kan tolka samhällen och människor utifrån socialkonstruktivismens ansats. Rubrik sex redogör för metodval, urval och arbetet före, under och efter de fyra semistrukturerade fenomenologiska intervjuerna. Den sista rubriken, rubrik åtta finner vi en avslutande diskussion samt förslag på framtida forskning. Studien omfattas även av bilaga ett till fyra.

2. Skolans värdegrund

2.1 Vad säger lagen?

Skolväsendet vilar på demokratins grund och Skollagen (2010:800) anger de grundläggande lagar som är skrivna av riksdagen. Skolans värdegrund ska genomsyra arbetet och lärarens ansvarsfulla samhällsuppdrag, den ska alstra kommande generationers demokratiska ansvarstagande fostran (Skolverket, 2021).

Medborgerlig (demokratisk) kompetens avser den teoretiska kunskap, de grundläggande demokratiska värderingar och praktiska färdigheter som medborgare behöver för att aktivt kunna delta i ett demokratiskt samhälle. Exempel på sådana medborgerliga förmågor är respekt för alla människors lika värde, att kunna framföra argument, lyssna till andra, känna solidaritet och tillit samt tänka kritiskt och självständigt (2010:800)

Om vi sätter ovanstående värden och lagar i dess kontext, och ifrågasätter hur gällande styrdokument och läroplan ska verka för att aktivt och medvetet främja flickor och pojkars lika rätt och möjligheter. Hur ska lärare och skolpersonal kunna nå den del av eleverna som anser sig överordnad det andra könet, då all verksamhet inom skola enligt lag ska motverka traditionella könsmonster (Skolverket, 2018). Faktum är att flertalet lagar bryts dagligen, och detta sker på grund av att unga flickor förtrycks och kontrolleras av sina familjer och släktingar då flickor och kvinnor bär mäns heder och den får inte under några omständigheter smutsas ner (Ali, 2021).

Enligt 14 kap. 1 § Socialtjänstlagen (Sol) är myndigheter och yrkesverksamma inom förskola/skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och polis skyldiga att genast anmäla till socialtjänsten om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa (Hedersförtryck, 2022).

Skolans grundläggande uppdrag handlar om *alla* barns rätt till skola och *alla* barns rätt till trygghet inom skola. Svensk skola är och ska vara en skola för alla. I juli 2022 träder den reviderade läroplanen i kraft, Lgr22. Den kommer med största sannolikhet att skapa konflikter inom hederskulturen, då delar av läroplanen belyser och problematiserar förtryck, sexualitet våld, rasism, sexism, hedersrelaterat våld och samtycke.

2.2 Skolplikt – rättighet eller krav?

Skolplikten och rätten till utbildning är en lag inskriven i skollagen (3§ 2) och i regeringsformen (18 §) vilket även skulle kunna grundas på det faktum att det demokratiska värdet och lojaliteten bland medborgare är en förutsättning .

En demokrati behöver bildade medborgare, där utbildning och skolplikt blir en betingning för social ordning . Skolan socialiserar individer och fördelar arbetskraft, som i sin tur kategoriserar och gallrar ur elever. En utav de viktigaste aspekterna till utbildning är den som skolplikt motsäger den som Sverige har. är den makt av det som anses vara nödvändig förutsättning för att individen ska kunna ta del av utbildningen, men att eleven måste befinna sig i skolans lokaler behöver inte betyda att närvaron genererar kunskap (Persson, 2003). Ser inte eleven skolan som nödvändig, kommer eleven sannolikt inte att vilja gå i skolan. För att förtydliga skolplikten är det nödvändigt att skilja mellan att vara i skolan och att bli utbildad. Om eleven befinner sig i skolans miljö betyder det inte att eleven blir utbildad. Det betyder endast att eleven befinner sig kroppsligt i skolans lokaler utan att bli ta del av den kunskap som förmedlas. Persson menar att det kan skapas en medveten motståndskraft och att den eventuella medvetna motståndskulturen försätter eleven i ett hat mot skolan. Har då Sverige skolplikt i eller inte? Skolplikten är i alla fall ett exempel på tvång. Men skolplikten betyder inte att det existerar ett formellt skoltvång i Sverige, eftersom det i praktiken är fullständigt möjligt att gå i skola utan att närvara (Persson, 2003).

Jag ser relationen mellan skolplikt och undervisningsformer på ett annat sätt, nämligen att skolplikten förmedlar ett motstånd till skolan som bland annat får till följd att undervisnings formerna förändras sambandet mellan skolplikten och undervisningen existerar på ett förmedlat sätt där elevernas motstånd i själva undervisningssituationen som kan ta sig många olika uttryck talstreck snarare är motståndet mot skolplikten (Persson, 2003, ss. 74-75).

Foucaults maktanalys används ofta utifrån att makten reproduceras i skolan. elever i skolan är underordnad läraren, som förstärks då elevens revolterar mot lärarens auktoritet. de elever som inte gör det våld, utan låter sig tämjas kan om viljan finns inse syftet och vinsten med skolans demokratiska uppfostrings uppdrag. Om eleven tillåter sig tämjas kommer även makten och nationens tänkbara önskan om att ”sälla ut agnet från vetet”, det vill säga att makten och den demokratiska uppdraget stärks och reproduceras (Persson, 2003).

3. Tidigare forskning

3. 1 Hederskultur

I de flesta samhällen står heder för något positivt och begreppet är förbundet med det egna värdet och värdet i andras ögon (Wikan, 2009). Begreppet heder enligt hederskulturen hör samman med kvinnas sexualitet och det är kvinnan som bär ansvaret för familjens och släktens heder. ”Män har heder kvinnor har skam, men hedern ligger inte i gärningen eller i handlingen, i fakta eller realiteterna, utan i den bild av saken som förmedlas i offentligheten (Wikan, 2009, s. 17)”.

Heder handlar om en kollektiv moral där kontrollen av kvinnans sexualitet är en förutsättning för upprätthållandet av kollektivet och patriarkatet. Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet betraktas därför som nödvändig för att upprätthålla familjens anseende (Hedersförtryck, 2021).

Wikan (2009) beskriver begreppet heder som komplicerat, som ur ett historiskt och kulturellt perspektiv rymmer en paradox. I vissa samhällen har inte kvinnor någon heder, då det kvinnliga könets kraft utesluter hederns existerande. Däremot bär kvinnor mäns heder, som rättfärdigas genom makt och kontroll. Paradoxen; hur kan kvinnor som anses att sakna heder vara den som ska upprätthålla och bära allt ansvar för familjens och släktens heder (Wikan, 2009)? Det räcker med ryktesspridningen för att skada en oskyldig kvinnas liv, vilket även är ett direkt hot mot hennes man, familj och släktens heder. Hederskontrollerande kvinnor är ett offer för ryktesspridning och kan anklagas för ett ”sexuellt opassande beteende” Den kollektiva övertygelsen är att mäns och familjers heder hör samman med kvinnors och flickors sexuella beteende. Kvinnorna bär familjens ansikte utåt och därför påverkar allt kvinnor gör även männen i familjen (Darvishpour, 2010). Om dottern inte lever upp till kollektivets förväntningar kommer dottern och familjen att straffas, vilket kan kopplas till barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning (Hedersförtryck, 2021). Skammen och rädslans ständiga närvaro tvingar flickor och kvinnor till ett liv som kommer att genomsyras av kontroller. Hjälplosheten och hopplösheten över att aldrig vara fri, att ständigt vara kontrollerad och iakttagen av nära, kära, släktingar, grannar och alla andra i patriarkala/fundamentalistiska

kollektiv, är en realitet för många kvinnor. Hederskulturens ständiga kontroll påverkar offrens möjlighet att ens kunna försvara sig mot framtida eventuella hot som ryktesspridning, våldtäkt, sexuella övergrepp, misshandel eller i värsta fall, inte kunna försvara sitt liv då allt ansvar vilar på kvinnans axlar. Om en flicka blir våldtagen är skammen flickans och ingen annan. Ryktesspridning och rädslan att göra bort sig, göra fel eller omedvetet föra sig skamligt inför sin familj och släktingar är hela tiden i deras medvetande (Wikan, 2009).

3.2 Könsroller

Socialt skapade kön är resultatet av det rådande samhället som socialt skapade föreställningar. Flickor och pojkar förväntas ta ansvar över det rådande samhällets sociala ordning, kopplat till kön. De individer som kan antas se den kontextuella diskursen lidande kommer att motarbetas, om diskursens kontext faller utom ramen av vad som förväntas (Foucault M. , 1976, s. 55)

Den historiska synen på könsroller och sexuellt beteende skiljer sig mellan världsdelar, länder och samhällen. Kristendomens syn och kyrkans maktutövare har kontrollerat sexuell aktivitet under tusentals år genom att endast erkänna den i reproduceringssyfte (Giddens & Sutton, 2014, s. 411). Makten över den mänskliga sexualiteten likt kyrkan, hävdar Foucault (1976) har skapats genom en frustration hos människan, efter att 1600-talets skamlösa och lättåtkomliga sexualitet som,

ledde fram till 1800- talets viktorianska borgliga evinnerliga mörker. Sexualiteten blir då ordentligt inlåst. Den flyttar inomhus. Den äktenskapliga familjen konfiskerar den. Och ställer den helt och hållet i fortplantningen tjänst. Kring könet råder tystnad (Foucault M. , 1976, s. 33).

Könsroller är inte biologiskt bestämda. Den formas genom samhällsstruktur ser ut, formas och reproduceras kulturellt skapade könsroller, där män och kvinnor medvetet och/eller omedvetet socialiseras in i skilda roller. ”Enligt teorier om könsocialisation lär sig pojkar och flickor det som hör samman med könsroller” (Giddens & Sutton, 2014, s. 413).

Kön skapas socialt. Alla gör kön och det skapas tillsammans, både medvetet och omedvetet. Det är den medvetna och förväntade kopplingen som sedan bestämmer till vilket. ”Män är läkare, kvinnor är kvinnliga läkare” (Evertsson, 2014, s. 51). Historiskt sett har män i stort sett alltid värderats högre. Mäns styrka, mod, heder och ära är några av de egenskaper som präglat historien och den föreställning som fortfarande finns kvar. Världen ser annorlunda ut och beroende på hur och var man befinner sig skapas könsroller utifrån den rådande samhällsordningen. Den biologiska skillnaden är inte närvarande, här talas det i stället om hur kön och könsroller skapas i ett socialt sammanhang (Evertsson, 2014).

Den familjära krock som sker då djupt rotade patriarkala könsroller befinner sig i en helt annan samhällskontext. Den samtida socialt konstruerade kvinnan är fri. Hon kan styra över sitt eget liv, sin utbildning, vart hon ska bo och vem hon vill leva med. En kvinna i samtida Sverige har även turen att välja om hon vill föda det barnet som hon bär på eller inte. Samtidigt så skapas det sociala könet av kvinnorna själv, där en kvinna gör kön undergiven då kvinnan jobbar mindre tid för att hinna med de vardagssysslor som krävs (Giddens, 2003)

3.3 Hedersrelaterad problematik i skolan – en kunskaps- och forskningsöversikt

Om en dotter eller en son försöker bryta sig ifrån sin familj, släkt och det kontrollerande kollektiv finns risken att barn ”försvinner”. Begreppet hederskultur och hedersnormer avser hedersrelaterat våld eller det förbud och tvångsåtgärder som läggs på både pojkar och flickor för att upprätthålla familjens och släktens heder.

Hedersvåld och hedersmord hänger samman med tribala samhällen och tribala normer i områden av världen där staten och dess institutioner är svaga och individerna beroende av den hjälp och det skyddsnät som familjen och klanens gemenskap utger (Darvishpour, Lahdenperä, & Lorentz, 2010, s. förord).

Rapporten belyser skolplikten och utbildning som enligt lag är en mänsklig rättighet, det vill säga att alla har rätt till utbildning. Skolan som demokratisk arena

måste vara tydlig i all konflikthantering gällande området, då det beskriver och förklarar den svenska skolans värdegrund som inkluderar en självklar jämställdhet, vilket betyder att varje form av diskriminering ska motarbetas, att all form av våld mot kvinnor ska motarbetas, att alla kvinnor och män är lika mycket värda, har samma rättigheter och samma rätt till utbildning.

Hederskulturen och hedersvåldet har starka rötter i mellanöstern, dock är det inte ett specifikt fenomen i Mellanöstern och inget som kan tas för givet. Hedersetiken anses tillhöra den traditionella patriarkala kulturen, det innefattar även andra områden och andra religioner än islam. Det sägs att hederskulturen, att dess förtryck förekom innan islams uppkomst och att hederpraktiserandet var väl utbrett inom kristendomen (Darvishpour, 2010).

När det talas om hedersrelaterat förtryck fokuseras ofta de stränga sexuella attityderna och beteenden främst mot kvinnor. Med hederskultur menas att kvinnornas sexliv är föremål för sträng övervakning, att det är männens uppgift som familjeöverhuvudet att vaka över familjens heder. Vidare menas att hedersförtryck innebär att mannen bevakar kvinnan och att både familjens och mannens heder blir skadad om kvinnan uppträder ”oanständigt” enligt rådande normer. Det behöver inte vara sexuella handlingar utan kan också vara situationer som i förlängningen kan förknippas med sexuella händelser, såsom att en kvinna i sociala sammanhang är ensam i mäns närvaro. Hederskultur handlar med andra ord om männens kollektiva rättigheter till kontroll över kvinnors sexualitet, vilket legitimeras av omgivningen (Darvishpour, Lahdenperä, & Lorentz, 2010, ss. 18-19).

Definitionen av heder har en positiv klang, där egenskaper som pålitlighet och lojalitet omtalas. Om man inte har någon kunskap om vad hederskultur och hedersrelaterat förtryck betyder då kan heder i denna kontext stå för något helt annat. Som tidigare nämnt är båda könen utsatta för förtryck och hederskulturen kommer från två helt olika håll, det finns ingen neutral könsdefinierad kontext utan den utgör sig olika beroende på om du är en man eller en kvinna. Din roll som man är att kontrollera kvinnans sexualitet med mycket sträng övervakning, Att det helt enkelt är mannens viktigaste uppgift att föra traditionen vidare till kommande generationer samt att vaka över familjens heder. Mannens stränga övervakning av

kvinnan är kopplat till kvinnans oanständighet. om kvinnan av någon anledning skulle uppträda oanständigt, det vill säga all oanständigt uppträdande som på något sätt i betraktarens ögon kan förknippas med sexuella händelser, är ett hot mot familjens och mannens heder (Darvishpour, Lahdenperä, & Lorentz, 2010).

I rapportens syfte och disposition lyfter författarna problemet med den svenska skolans dubbla demokratiuppdrag. skriver att det i styrdokumentet står att hedersproblematik som värdekonflikter kan orsaka problem och dilemman för skolans personal. Det demokratiska uppfostringsuppdraget som ska få varje elev att lära sig att kritisera och problematisera, samt att vi har en samhällslik plikt som ska få eleven att ta kloka demokratiska beslut. Rapporten belyser att det finns en risk att det som anses vara hedersrelaterat, kan uppfattas som främlingsfientligt och att man motarbetar religionsfrihet. En elev i skolan får aldrig hindras att delta i viss undervisning för att undervisningen anses och vara olämplig. Även här tar rapporten upp samma problem problematik som Ali (2021) , Ouis (2009) skriver om.

Alla ämnen i skolan som av hederskulturen anses vara sexuellt omoraliskt är förbjuden undervisning. Både pojkar och flickor utesluts från aktiviteter och viss undervisning. All tänkbar risk som riskerar någon form av interaktion med en pojke eller en man måste uteslutas (Ali, Vem har sagt något om kärlek?, 2021). Ämnen och aktiviteter som idrott, biologi, samhällskunskap, musik, klassresor och studiebesök, är några av de ämnen och aktiviteter som tvingar barn i Sverige till ett utanförskap på grund av att barnet är ett offer i en kulturell olaglig kontext. Hedersförtryck gör offren, oavsett ålder och oavsett kön och strängt förbjudna enligt lag. Familjens och släktens kontroll går emot alla punkter gällande mänskliga rättigheter och FNs barnkonvention (Ouis, Den verkliga kulturkonflikten, Islamisk sexualmoralism i liberala Sverige, 2009)

3.4 Pernilla Ouis – Den verkliga kulturkonflikten? Islamisk sexualmoralism i liberala Sverige

Finns det en reell kulturkonflikt mellan islam och västvärlden? I följande artikel hävdas att konflikten gör sig synlig på ett område: i synen på sexualitet. Vad säger den islamiska sexualmoralen egentligen och vilka konflikter kan den bidra till i en sexual liberal kontext? Kan värderingsskillnader i fråga om sex ge upphov till en specifik social problematik (Ouis, 2009, s. 350)?

Pernilla Ouis professor i socialt arbete skriver om det hon benämner som den *verkliga konflikten*, den mellan islam och liberala Sverige, att den verkliga konflikten grundar sig i kvinnans sexualitet som stärks genom praktiserandet av hederskultur och hedersförtryck. Hederskulturen är inte direkt kopplad till religion och inte heller till islam, dock anser Ouis(2009) att den värdegrund studie problematiserar är starkt överrepresenterat i mellanösterns islamiska lära.

Den svenska debatten kring hedersrelaterat våld hävdar ofta att heder har ingenting med islam att göra. Jag menar att det är en grov förenkling av hur det förhåller sig i realiteten bland vissa muslimer. Hedersnormerna får de facto legitimitet i den islamiska moralen. Detta gäller förstås också exempelvis en strikt kristen moral som förbjuder sex utanför äktenskapet. Det går alltså inte att bortse ifrån att det finns en samsyn mellan hedersmoral och strikt religiös kyskhetsetik (Ouis, 2009, s. 353).

Hedersproblematiken för ungdomar med invandrarbakgrund i Sverige handlar till största del om den eftersträlvade frihet som andra ungdomar i Sverige har. Rädslan för att barnen ska falla för frestelser kan vara en av de orsaker som gör kontrollen än mer då senmodernismens individen är fri gällande sin sexualitet.

Hur ska vi förstå denna konflikt, dess orsaker och innebörder? Hur ska ett sexual liberalt land som Sverige hantera att många muslimer inte delar dessa värderingar? Skapas det sociala problem utifrån denna värderingskonflikt (Ouis, 2009)?

Ouis hävdar att konflikten i Sverige grundar sig i ”islamisk sexualmoralism i liberala Sverige”, Artikeln lyfter och beskriver många av de problem uppsatsen problematiserar, det vill säga om det som grundar sig i kulturella konflikter som ska

samsas i en mångkultur. Sveriges värdegrund skapar konflikter för den som enligt Ouis lever under en strikt sexmoral, en moral som kontrollerar människor inom islam. Denna kontroll som kan tänkas bli än starkare i ett antagonistiskt samhälle då den kvinnliga sexualiteten kan antas utsättas för sexuella lockelser. Ouis artikel styrks i sin validitet då hon själv konverterade till islam som ung. Hon valde att ta av sig slöjan år 2005, efter att ha levt med religionen i 18 år. I en intervju berättar Ouis att religionen hade potential att bli en jämställd religion. Idag finns dock inte övertygelsen kvar, då hon anser och inser att islams fundament är svårt för muslimer att tolka på ett annat sätt än vad de gör, då vissa delar av fundamentets kontext styrker och ger mannen rätten att styra kvinnan. En man och en kvinna har olika roller och olika gudomliga rättigheter (Ouis, 2012). Islamismens globalisering och ökade inflytande, ökar också de mer strikta tolkningarna av texterna. En tendens man kan se är att många blir mer konservativa i migrationsprocessen. Vidare menar jag att sexualmoralen landar hos muslimer i en specifik kontext här och nu och detta medför specifika sociala problem (Ouis, 2009).

I en religiös fundamentalistisk ideologi anser Ouis att hedersnormer skapar en form av sexualisering av barn. Barnet ses både som sexuella objekt och subjekt från en mycket tidig ålder. Barn får tidigt lära sig om islams ansvarstagande för vuxenvärldens sexualitet, vilket gör att trots barnens unga ålder har barnet ett krav på att agera moraliskt felfritt, som i sin tur leder till att det felfria moraliska kravet skapar problem för barn om det utsätts för sexuella övergrepp, då det automatiskt kommer att skuldbeläggas för offret har ingen talan. En kvinna, flicka eller ett barn får inte fresta en man att begå våldtäkt. När barn är tillräckligt gamla och får bära slöja så är även slöjan ett tecken på frestelse för en man då slöjan bekräftar att barnet blivit en kvinna. Pernilla Ouis bar slöja i nästan 20 år, och hon anser att slöjan inte alls är ett fritt bärande plagg, men att många muslimer har den tron att kvinnan väljer själv. ”Vad än en slöjbärande kvinna hävdar så är det fortfarande något som män har bestämt” (Ouis, 2009).

4. Interkulturellt förhållningsätt

All undervisning i svensk skola bör präglas av ett interkulturellt förhållningsätt, då den främjar olikheter och lyfter fram upplevda erfarenheter i lärandet, vilket främjar allas lika värde. För att uppnå bästa resultat anser Lahdenperä (2010) att termen interkulturellt egentligen syftar på en process som är gränsöverskridande, men som framför allt är ömsesidig. Interkultur är benämningen på den kulturella mötesprocess som sker mellan olika etniciteter i ett mångkulturellt land.

Genom att själv ställa sig frågan om eventuell problematik, ökar medvetenheten som kan leda till en utökad kulturell kompetens (Lahdenperä, 2010). Människor måste upplevas i realtid, det måste finnas fysiska kulturella möten, och det måste finnas viss motsättning för att förstå vilka skillnader det faktiskt är. Utifrån en interkulturell identitetsformering, (vilket innebär att en individ kan försättas i ett ”mellanläge”) skapas en position ”utanför” olika kulturer. Kulturella motsättningar kan då betraktas och värderas med nya infallsvinklar, när mellanläget uppnås beror helt och hållet på hur öppen individen är inför den andres kultur (Lahdenperä, 2010). Genom att inkludera alla elever utan att gradera kunskapens och erfarenhetens värde, bidrar läraren till elevernas interkulturella identitetsformning. Ju större interkulturell kompetens desto fler möjligheter till att individens utveckling kan landa i en ny ”interkulturell identitet”, gå utanför sig själv och sätta sig i ett ”mellanläge”, något som kan starta både inre och yttre konflikter. Den interkulturella identiteten ger sen möjlighet att själv välja tillhörighet och kultur (Lahdenperä, 2010).

Den svenska skolan ska närvaras av en interkulturell samverkan (SFS 2014/15:311). Vilket i praktiken betyder att möten och samspel mellan människor utgår från olika utgångspunkter och referensramar. Ju mer kunskap om ämnet desto mer interkulturell kompetens, vilket uppmuntrar interaktion och ömsesidig respekt (Lahdenperä, 2010). I en mångkulturell skola kan kulturella konflikter skapa oro och osämja både bland kollegiet och hos elever. Interkulturen har pluralismen som sin etiska princip, det vill säga att förhållningssättet accepterar olika värderingar, något som skulle kunna öppna upp för odemokratiska åsikter, om så är fallet ska

dessa åsikter och handlingar alltid ifrågasätts och motarbetas (Långström & Virta, 2011). Lahdenperä beskriver interkulturens arbete i boken, *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*(2010) som även är en av studiens refererade böcker. Hon beskriver antologin som utifrån meningsskapande kulturer berikar, utvecklar och växer tillsammans genom social samverkan. Individens egen kunskap om interkulturens förhållningssätt är mer betydelsefull än den personliga utvecklingen. En kritisk kulturell medvetenhet utgör den kompetens som individen är öppen för, i ett fler- kulturellt lärande. Om man är öppen för olika kulturella uttryck, samtidigt som man blir konfronterad med olika synsätt främjas förmågan - att ta ställning till något. För att kunna dra slutsatser och jämföra krävs en kritisk förmåga. (Lahdenperä, 2010, s. 18)

Den mångkulturella samhällsutvecklingen har ett behov av att utöka nya identitets formuleringar gällande etnicitet. Kön, språk och sexuell läggning. Därför blir målsättningen för interkulturalitet i utbildning och skola att utveckla förståelse komma begrepp och kategorier som speglar denna (Lahdenperä, 2010, s. 20)

Utan kommunikation och acceptans fallerar pluralismen, då pluralism förutsätter erfarenheter av verkliga kulturella möten. Dessa möten skapar förutsättningar och hjälper individen att framför allt utöka förmågan och kunskapen att förstå sin egen och den andres kultur. För att uppnå interkulturens ”mellanläge” behöver individen själv ha kommit såpass långt i sin förståelseprocess av anpassning , så att hon vågar ställa sig utanför den egna och utanför den andres kulturen. Genom den ”tredje okända personen” kan man iakta, tolka, inse och förstå den interkulturella kontexten utifrån ett helt annat utgångsläge (Lahdenperä, 2010). Lahdenperä talar om ett identitetsbyggande och en tillhörighetskänsla som många utlandsfödda laborerar med genom att plocka föreställningar, värderingar, traditioner och ser det sedan från olika synvinklar och världar. Det oigenkännliga senmoderna samhället fick den tidigare omnämnde författaren Elaf Alis far att tappa allt hopp och tro om livet, allt var meningslöst och det enda rätta var, enligt tradition att kontrollera sin dotters liv för att säkerställa att hon förblev oskuld fram tills hon snart planerades att giftas bort med sin betydligt äldre kusin som bodde kvar i Irak. Hedersförtrycket

och hederskontrollen över Ali pågick under hela hennes uppväxt (Ali, Vem har sagt något om kärlek?, 2021).

4.1 Föräldrar - kontroll och styrning i skolan

En viktig aspekt utifrån ett interkulturellt förhållningssätt är att det inte går att kategorisera alla barn med någon form av utländsk härkomst som invandrabarn. Det går heller inte att kategorisera barnens föräldrar som invandrarföräldrar. Lärare områdeskompetens är ett viktigt hjälpmedel i samverkan med alla barns föräldrar. Språksvårigheter, missförstånd och kulturellt betingade fenomen som till exempel tidens betydelse kan vara förödande om någon konflikt skulle (Lahdenperä, 2010). Relationen till föräldrar anses vara en av de viktigaste grundpelare som utgör hur elevers framgång i skolan kommer att se ut. Lahdenperä menar att ett förebyggande arbete mellan skola och föräldrar ger barn och ungdomar bättre förutsättningar för integration och social samverkan (Lahdenperä, 2010).

För att nå föräldrar eller vårdnadshavare anser Skolverket att dialogen mellan skolpersonal och föräldrar är allra viktigast. Om det finns någon form av motsättning, är det viktigt att skolpersonalen gör allt för att förklara skolans arbetssätt, undervisningens innehåll och hur undervisningen går till. All motsättning som leder till att ett barn eller en elev far illa ska motarbetas. Det finns absolut inga undantag. Föräldrar som förbjuder en dotter (eller son) att ta del av omoralisk undervisning ska enligt lag anmälas till socialtjänsten då förbudet är en maktutövning som kränker ett barns rättigheter (Skolverket, 2022).

5. Teoretiska utgångspunkter

5.1 Michel Foucault - Maktanalys & sexualitetens historia

Michel Foucaults maktanalys förtydligar att makt är något vissa har och andra inte, inte heller som en separat autonom kraft i förhållandet till människan, utan som ett flöde som verkar relationellt genom och av alla individuella krafter och relationer. Makt är ett maskineri ägt av ingen och alla.. Maktrelationer verkar genom olika kontexter och skapar separata men fungerande och ständigt föränderliga system(1976/2002).

Den historiska västländska synen på sexualitet har formats under nästan 2000 år och förändringen av sexualitetens roll för människan har främst skapats och dominerats av kristendomens (Giddens & Sutton, 2014). Under vissa perioder i historien har prydhets varit viktigt och storslaget, för att sedan ändra riktning för att gå mot den kristna läran genom att ägna sig åt äktenskapsbrottsliga aktiviteter. Kyrkans maktutövning och auktoritet trotsades genom att ägna sig åt sexuell njutning och tillfredsställelse. Faktum är att det var ovanligt att sexuell aktivitet endast skulle praktiseras hemma i tysthet (Giddens & Sutton, 2014). Makten över den mänskliga sexualiteten i Kristendomens regi, hävdar Foucault (1976/2002) skapade en frustration hos människan då sexualiteten låstes in. I början av 1600-talet fanns en samhällslig öppenhet om sexuell aktivitet där sexualiteten var rak, skamlös och lättåtkomlig. När sexualiteten blir inlåst råder en konstant tysthet kring könet, från skamlös och lättillgänglig till att endast befinna sig legal i föräldrarnas sovrum i form av fortplanteringsyfte (Foucault, 1976/2002).

På 1800-talet ersattes det religiösa antagna av den medicinska maktutövande visionen, det sexuella beteendet realiserades av läkare vars vision var lika ådragen som den kristna kyrkans synsätt. All sexuell aktivitet som inte sker i fortplantningssyfte behövde en arena, valet föll på bordeller och mentalsjukhus.

Tanken om att dygdiga kvinnor var likgiltiga in för sex och som endast accepterade en makes uppvakning av plikt faller passande in och rättfärdigar därmed männens regelbundna besök hos prostituerade och/eller älskarinnor (Giddens & Sutton, 2014).

När religiösa föreställningar delvis antagna av den medicinska maktutövande visionen, realiserades det sexuella beteendet av läkare vars visioner var lika strängt åtagna som den kristna kyrkans synsätt. Föreställningen om vad sexuell aktivitet kunde leda till kan tolkas utifrån Foucaults maktteori, där maktutövning över den mänskliga sexualiteten satte skräck i befolkningen. Under vissa perioder i historien har prydhets varit viktigt och storslaget, för att sedan ändra riktning för att gå mot den kristna läran genom att ägna sig åt äktenskapsbrottsliga aktiviteter. Kyrkans maktutövning och auktoritet trotsades genom att ägna sig åt sexuell njutning och tillfredsställelse. Det var ovanligt att sexuell aktivitet endast skulle praktiseras hemma i tysthet (Giddens & Sutton, 2014). Makten över den mänskliga sexualiteten i kristendomens regi, hävdar Foucault skapade en frustration hos människan då sexualiteten låstes in.

Det som inte är in passat i fortplantningen eller helgat av den, har ingen hemortsrätt längre. Ingen stämma heller. På samma gång förjagat, förnekad och tystad. Det är inte bara så att det inte existerar, utan det får inte existera och om man skall nog se till att få bort det så snart det dyker upp - i handling eller ord (Foucault M. , 1976, s. 34).

Foucault hävdar att maktutövning producerar en viss typ av subjekt och om hur vi blir människor i en maktordning, även att ”historiskt har sex inte handlat om självaste utövningen i sig om vi utgår från essensen av sex. Det handlar om varför det sexuella förtrycket i historien fått sådan innerlig övertygelse” (Foucault M. , 1976, s. 33).

5.1.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism är mycket kritisk till de samhällsfenomen och den kunskap som människor ofta tar för given. Samhällsfenomen skapas från historiska, sociala och ideologiska skeenden, fenomen anses inte vara naturliga och universella. Människan lär sig genom sin egen och den andres kultur och tillsammans med samhällen lär vi oss vad som anses vara värt att lära sig kommer från grundbegreppet konstruktivism, men till skillnad från konstruktivismen ser socialkonstruktivismen inte någon kunskap som är sann och objektiv (Lahdenperä, 2010). Samhällen, språk, människor och kön skapas genom sociala relationer och blir socialt konstruerat, vilket även innebär att områden, grupperingar och samhällen formar vår sociala värld. Det rådande samhället i skapandet av kön konstrueras beroende på vad som av samhället anses vara maskulint eller feminint, det vill säga att Sveriges socialt konstruerade kön kan upplevas provocerande och förbjudet. Det biologiska kön man föds med behöver alltså inte vara det individen kommer att identifiera sig med. Socialkonstruktivismens syn på kön blir även det en socialt konstruerad form som utifrån olika samhällsstrukturer kontrolleras eller ”släpps fri”. Foucault(1987) anser att den maktutövning som sker genom att disciplinera människor grundar sig i det faktum att om du gör fel så kommer du av någon att iaktas som landar i att du blir individuellt eller kollektivt bestraffad, som grundar sig på att någon har gått emot ett samhälles socialt konstruerade normer som utifrån ett bärande kollektiv inte ens behöver att lyftas.

5.2 Antony Giddens – Globaliseringsprocessens konsekvenser

Globaliseringens utveckling befinner sig överallt, vare sig vi vill eller inte och den påverkar både människor, länder, handel och ekonomin på alla sätt. Den är ständigt närvarande och enligt sociologen och politiske teoretiker Antony Giddens, skenar den! Samtidigt som globaliseringen skenar anser Giddens att många länder står och stampar. Alla länder och områden har inte samma möjlighet till utveckling, vilket skapar obalans i världen, dels för att länder är i olika samhällsstrukturer tillstånd och för att människors livsvillkor, arbeten, länders ekonomi och hela samhällen behöver justeras och anpassas (Giddens, 2003)

Giddens konkretiserar globaliseringsprocessen och dess påverkan på människors tillvaro. Han belyser hur globaliseringen banat väg för en kvinnlig frigörelse.

Människans sexualitet i det senmoderna samhället skulle kunna jämföras med det som speglar Baumans (2008) konsumtionssamhälle som frestar konsumenten till en ständig konsumtion. Konsumtion drivs av idag, den ger oss ovillkorlig tillfredsställelse. Sex och konsumtion är enligt Bauman (2008) , tack vare globaliseringen, tillgänglig för alla. Förälskelse och kärlek får enligt Giddens (1995) många i senmodernitetens samhället att tänka på sex. En bra relation förväntas inkludera ett bra sexliv. Förr letade människan efter den sanna kärleken, romantik och ett liv med ”den rätta partnern”. Det fanns en självklar och given längtan efter en framtida livskamrat. Den senmoderna exemplariska partnern, enligt Giddens är en person som är redo att blotta sina tankar, känslor, men framför allt har en önskan om total ovillkorlig sexuell tillfredsställelse. Det senmoderna förhållandet benämns i sin kontext som ”den rätta relationen”, med det menar Giddens att en individs sexualitet endast är en faktor, ”den rätta relationen ”är könlös, det vill säga, pansexuell (Giddens, 1995).

I de flesta länder i världen pågår det någon form av kvinnlig frigörelse som skapar intensiva diskussioner och/eller konflikter om frigörelse och sexuell jämlikhet. I länder där styret utgörs av auktoritära regimer, patriarkala och/eller fundamentalistiska kollektiv existerar det sannolikt inte någon öppen diskussion.

Sexualiteten i senmodernismens Sverige är ständigt aktuell och den har inte längre något syfte, sexualiteten utgör inte något fortplantingssyfte, och om den inte längre har något syfte så kan ingen hävda att den måste vara inom vissa gränser (Giddens, 2003). I den traditionella familjen var det inte bara kvinnorna som saknade rättigheter. något som kan jämföras med synen som många invandrare kan tänkas se sina egna barn även idag, något som grundar sig i att flertalet av invandrarna I Sverige kommer från samhällen där den traditionella familjen är det vanlig. på många platser i världen det är denna form av syn på familj existerar tillskrivs inte barnen några rättigheter. Det kan även vara så att det kollektiv familjen existerar i förväntar sig att barnen även är kollektivets barn (Giddens, 2003). Den familjära traditionen gällande kontrollen av kvinnans sexualitet, Har i själva verket inte varit kopplat till den traditionella familjen. Giddens hävdar det här att det finns en sexuell dubbelmoral då kontrollen och viljan att bevara en kvinnas sexualitet och dygd har Ur ett historiskt perspektiv varit central. Det finns en inbyggd sexuell äventyrlighet som hyllats och uppfattats som ett positivt och manligt drag. Hjältar inom filmindustrin som exempelvis James Bond har beundrats både för sin fysiska styrka och för sin förföriska sexualitet. James Bond har alltid haft en sexuellt äventyrlig kvinna bredvid sin sida, samtidigt har kvinnor aldrig accepterats På samma grund som hjälpen Bond agent 007 (Giddens, 2003). Samtidigt som länder runt om i världen förändras i globaliseringens framfart, existerar fortfarande en dualistisk kvinnosyn som dessutom både män och kvinnor bidrar till (Giddens & Sutton, 2014)

6. Metod

6.1 Metodval och urval

Val av metod föll sig på en semistrukturerad intervju utifrån ett fenomenologisk infallsvinkel. Den betonar bland annat subjektivitet, beskrivning, tolkning medverkan, uppfattningar, åsikter attityder, känslor och emotioner. Denna form av infallsvinkel och betong är då är betydelsefulla. Då studien eftersöker upplevda erfarenheter och, föll sig valet på intervjuer.

Ett fenomen är som något vi ännu inte - trots att vi upplever det - har förstått igenom analys, föreställning eller teoretiserar. Ett fenomen är något som behöver förklaras; något som vi är medvetna om, men som fortfarande bara är bekant för oss på det sätt som det direkt framträder genom våra sinnen (Denscombe, 2010, s. 110)

Studiens informanter handplockades och deras gemensamma nämnare är att de alla befinner sig i en aktiv roll, på ett eller annat sätt, tillsammans med studerande elever. Samtliga informanter i studien är anonyma och benämns som A, B , C och D. Både frågeställning och informanters benämning skrivs ut helt utan inbördes ordning. De namn som används har ingen koppling till den faktiska individen. De fyra valda namnen avslöjar varken ålder eller kön.

6.2 Insamling av data

Då studien utgår ifrån ett semistrukturerat fenomenografisk perspektiv, innebär att det bör finnas en förarbetad frågeställning och även exempel på följdfrågor beroende på vart och hur samtalet ter sig. Det är viktigt att forskaren ”nollställer” sig från sitt eget sätt att förstå och tolka världen. Egna värderingar får vid stunden sättas i parentes (Denscombe, 2010). Själva utgångspunkten för den fenomenologiska perspektivet grundar sig på människans vara och existens i världen. Fenomenologin vill fånga våra upplevelser, utan att upplevelserna på något sätt ska filtreras eller censureras. Kroppen är ett levande konstverk och en knutpunkt för levande upplevelser. Uppsatsens empiriska material samlades in via ljudfil. Det kvarvarande empiriska materialet försvaras inlåst på säkert plats.

6.3 Forskningsetiska överväganden

Studiens samtliga informanter omfattas av total anonymitet med tanke på den roll samtliga har i skolan. Det är viktigt att deltagarna känner sig trygga, avslappnade fria i de upplevda erfarenheter de besitter. För att undvika eventuella missförstånd fick samtliga önskvärda informanter ta del av syfte och en kort beskrivning av studien innan de beslutade kring hur de ville delta eller inte. Därmed är kraven närvarande under hela arbetsprocessen (Denscombe, 2010).

6.3.1 De fyra forskningsetiska kraven

Informationskravet ger studiens informanter rätten att till forskningens syfte och om vad studien handlar om. De ska även upplysas om att deltagandet är frivilligt, att informantens deltagande kan avbrytas när som helst och att all insamlade data inte kommer att användas för något annat syfte än forskning. *Samtyckeskravet* ger deltagaren rätt att bestämma över sin medverkan. Informanten har rätt att bestämma om hur länge och på vilka villkor de ska delta och har rätt att avbryta utan några negativa följder. Beslutar informanten att avsluta är all påtryckning eller påverkan strängt förbjudet. *Konfidentialitetskravet*, alla personuppgifter i en undersökning ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem. Deltagare ska ges största möjliga konfidentialitet. *Nyttjandekravet* innebär att all insamlat material om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål (Denscombe, 2010).

7. Undersökning, analys & resultat

7.1 Förarbete & hantering av data

Mängden inspelad data blev totalt fem timmar. Efter transkribering kodades materialet av, jämfördes för att till sist brytas ner till en sammanställning som redovisas i löpande text där samtliga informanter vävs in. Anonymiteten är given. Validiteten och reliabiliteten kan ha påverkats negativt på grund av forskarens oerfarenhet, det inte finns någon tidigare erfarenhet gällande metodval. Informanternas erfarenheter och upplevelser av ett specifikt fenomen kan ha feltolkats. När diktafonen startades fanns det först en oro som kan ha påverkat två av informanternas kroppsspråk, tankar och svar negativt.

7.2 Analys och resultat

Studiens informanter benämns i löpande text som A, B, C och D (två män och två kvinnor). Förtydligar från underrubrik 5.1 att svar och benämning skrivs ut helt utan inbördes ordning. Det finns heller inget som styrker vilket kön respektive bokstav står för.

Fråga 1

Berätta om din arbetsplats, om hur du upplever eventuella konflikter på skolan. Hur ”klimatet” upplevs i klassrummen, mellan kollegor, elever med mera. Följdfråga: Hur har skolan förändrats sedan 2015 och nu?

Informant A: Det har vissa stunder varit kaos i korridorerna. Nu är läget helt annorlunda. Det är svårt att prata om hedersrelaterad problematik i skolan. Många blundar åt problemet och låtsas att det inte existerar. Jag vet nog inte heller om det faktiskt finns någon som lever under förtryck, jag tror inte det. Inte vad jag har märkt i alla fall. Det finns många elever med invandrabakgrund på skolan även om det är betydligt mindre elever med invandrabakgrund idag 2021. Den största skillnaden är att de allra flesta av de ensamkommande pojkarna som kom till Sverige inte är kvar(A).

Informant B: För mig handlar det inte om nuläget. Den stora förändringen är den förändring som skett under tid. I mitt yrke har det funnits många krockar och ibland har jag väldigt svårt och jag har fått trippa på tå. Vad får jag säga och vad kan jag

göra och ibland har jag no varit på gränsen. Men jag var tvungen att sätta ner foten. Svårigheter på skolor och i samhället när det kommer till hederskultur är att det är svårt att identifiera. Jag ser tydligt hur det skiljer sig från dag till dag beroende på vilka elever som är i skolan. Tidigare fanns det en viss kulturell bakgrund/grupp som var provocerande (B).

Informant C: Det är alldeles för många lärare som skapar konflikter i onödan genom att inte våga ställa frågor. Jag har hört lärare som sitter och ber om ursäkt till föräldrarna när det föräldrarna inte tillåter att deras dotter inte får vara med på musik, idrott och bild! Lärare måste våga ifrågasätta och det är vi skyldiga till att göra. Man kan inte sitta i lärarrummet och diskutera andras okunskap för att i nästa stund .... Jag blir verkligen arg och väldigt besviken (C)

Fråga 2

Med tanke på ditt tidigare svar, anser du att Sverige skulle kunna vara det sämsta tänkbara land att komma till som invandrare?

Informant B: Kanske är det så, ja vet inte. Jag säger inte, påstår inte heller att de som jag har stött på haft det uttalat strikt eller att det varit mer kulturellt betingat. Eventuellt kan det kopplas till religion, det skulle även kunna vara kopplat till hur det fungerat i deras samhällen där de växt upp, vilket enligt mig, och det står jag för!, är det mansdominerande samhället som även existerar i Sverige fast inte på samma sätt. Den nya läroplanen som kommer, om vi inte hade problem innan så kommer vi garanterat få problem med att lärare ska undervisa om samtycke, hedersförtryck och hedersvåld. Detta kommer inte att bli lätt! Hur kan ens detta ske?, hur ska vi som lever i ett sekulariserat land, som inte har en aning om vad hederskulturen står för, det vi kan och vet är det förtryck som vi tror är förtryck men vi lever ju inte med det. Hur ska vi kunna undervisa och rätta något som behandlar det som i vissa kulturer anses vara det absolut viktigaste. En mans heder (B).

Informant B: I vissa fall ja och vissa fall nej det som skulle vara sämst är att det är så enormt stor skillnad på allt egentligen. Men jag tror också att Sverige är ett bra land för att omvända människor, förändra synen på vissa frågor och sen har vi religionsfrihet. Jag ser att religionen har stått över, att religionsfriheten kan och har misstolkats och sen rättfärdigat sin egen misstolkning genom att hävda den objektiva sanningen som rättfärdigar att Gud står över allt (B).

Informant A: Jag är övertygad om att det är jättesvårt att komma till Sverige. Själv hade jag svårt att flytta från en stad 15 mil bort från där jag bor nu. Med tanke på att det är sådan stor skillnad på hur människor lever, bor med mera, Ja! Det kan nog vara så (A).

Informant D: Jag tror att de som hade det allra svårast att anpassa sig var de ensamkommande pojkarna från Iran och Afghanistan. Det var alltid konfliktladdat var de än befann sig. Men, de var också ensamma. Många i min kommun utnyttjade pojkarna och tjänade pengar på dem. Det finns nästan inte inga kvar på min skola nu och det är inte lika mycket konflikter som tidigare. Alltså, de pojkar jag träffade hade en fruktansvärd syn på kvinnor och synen på svenska flickor och kvinnor. Den var och är fruktansvärd (D).

Informant A: - OM!! Jag anser det i allra högsta grad. Jag har träffat på så många flickor och unga kvinnor som har levt under fruktansvärda förhållanden för att männen i familjen blir galna och måste kontrollera deras kvinnor och döttrar på en nivå, finner inga ord! Sverige är därför ett land som många inte klarar av. Det bästa vore faktiskt om de flyttade till ett land som liknar deras eget hemland. Många gånger vill även familjer resa tillbaka till sitt hemland, till och med till sin gamla hemstad. Livet där är lättare än livet i Sverige. Om en far eller äkta make bestämmer sig för att resa tillbaka till sitt hemland, då har resten av familjen ingenting att säga till om (A)

Fråga 3

Vilka tankar och känslor får du om jag säger följande? - Din undervisning är sexuellt omoralisk och min dotter förbjuds att delta!

Informant B: Ursäkta! Min! Förmodligen ja, jag säger vad jag tycker och är det någon som ifrågasätter min undervisning så (B).

Informant C: Jag vet!! Min undervisning är mycket omoralisk, jag brukar alltid ha musik på under lektionerna. Flera av eleverna mår bra av det. De som inte vill ta del av den lugna musiken får ta med sig eller låna hörlurar. Nej, skämt och sido. Jag har faktiskt fått klagomål. Jag är fel person på fel plats för hederspraktiserande föräldrar. Vid ett tillfälle gick jag emot föräldrarna ordentligt. Jag sa att jag aldrig någonsin kommer låta er dotter missa min undervisning för att ni anser att jag, mitt klassrum och musiken är fel(C).

Informant A: Vad ställd jag blev nu. Min roll i skolan är att finnas till, att vara närvarande. Jag hjälper ALLA elever. De litar på mig och de kommer ofta till mig för att berätta något som gör ont eller oroar. Både pojkar och flickor vill prata med mig, även om det finns annan professionell personal på skolan. Det skulle kunna vara så att jag själv kan vara opassande, i vissa föräldrars ögon. Jag skiter fullständigt i det. Jag står alltid bakom eleverna (A).

Informant D: Det är inte längesedan jag själv gick i skolan och jag vet att flera av mina klasskompisar familjer ansåg en av lärarna att vara väldigt opassande (D).

Informant B: Jag vet! Många lärare blundar åt situationer genom att vända ryggen till, förmodligen , eller jag hoppas att det är för att kunskapen inte är tillräcklig. Ärligt talar, jag vet inte. Ibland hör jag något men jag vet inte. Mina erfarenheter är ganska dåliga, men jag vet att jag kan vara väldigt tydlig (B).

Informant C: Ibland är det riktigt jobbigt. Det gör ont många gånger då jag inte kan hjälpa till, inte mer än att vara ett stöd. Samtidigt är det jobbigt att vara ett stöd, då det känns som att jag ger lite för mycket av mig själv, eftersom jag har svårt att lägga det bakom mig (C).

En av informanterna delar med sig av en historia som jag får tillåtelse att återberätta. Historien är omformulerad för att inte kunna kopplas till informanten, vilket därmed även kräver att historien förblir helt anonym.

Det fanns en flicka i skolan som led av svår trauma. Hon var ett av de barn som promenerade sig igenom Europa för att ta sig till Sverige. Vid samtal med vårdnadshavare inför ett lov inser X att hela familjen mår mycket dåligt efter det trauma som fick dem att fly hemlandet. X vet inte vad som hände familjen, men X insåg allvaret. Från början upplevde familjen en viss trygghet, ett lugn i det kaos som befann sig både runt och inom dem. Bilden förändrades efter några månader. Flickans far blev sämre och sämre och hans psykiska lidande gjorde honom fysiskt sjuk. Lidandet trodde flickan berodde på hans oförmåga att skydda och försörja familjen, det kan även bero på det motstånd som flickans far satte upp som en mur runt hela familjen när han blev sämre. En dag var familjen borta och X vet ingenting om vad som egentligen hände familjen, inte mer än att X fick information om att familjen rest tillbaka till sitt hemland.

Historien den kulturella krock som många möter och upplever då de befinner sig i ett helt annat samhälle. Det finns ingenting som påminner om det som skulle kunna

symbolisera någon form av trygghet. A och C beskriver under intervjun på ett liknande sätt att elever slits mellan två världar varje dag. Där elever beskriver två problem. Dels förtrycket från familjen och den ständiga kamp och kontroll över eleverna för att det inte ska bli "svenska". Det andra problemet är skolan som i sin tur kämpar för att alla ska respektera varandra. Att skolans personal tillsammans med gällande styrdokument faktiskt utgör ett direkt hot mot elever, vars liv inte anses värdigt om familjens heder får förlorad. Informanterna beskriver att elevernas ofta måste arbeta i "mixade" grupper, för att stärka skolans värdegrundsarbete. Wikan (2009) skulle säkerligen beskriva problematiken eleverna (flickorna) upplever som ännu en av hederskulturens paradoxer. Giddens (2003) är säkerligen inte sen med att konstatera att paradoxen styrker globaliseringens negativa påverkan när kulturer, samhällen, traditioner och religioner möts. Paradoxen, hur kan det vara möjligt att högstadiееlever i svensk skola tvingas till något som skulle kunna utgöra ett direkt hot mot elevens trygghet, säkerhet och liv, som dessutom i praktiken blir verklig för att skolans undervisning ska genomsyras av dess värdegrund? Det konflikt som ligger inlindad i styrdokumentens dubbla demokratiska budskap kan här lyftas fram. Det dubbla demokratiska uppdraget innebär att elever tillsammans med hemmet ska främja elevens utveckling till att bli en demokratisk medborgare. På dagarna befinner sig eleverna i skolan som undervisar alla skolans elever om att alla har samma rättighet, samtidigt så vet många i samma stund att det inte alls gäller alla. Efter skolan slängs samma flickor tillbaka in i hederskontexten igen.

En av frågorna handlade om rapporten som Malmö stad offentliggjorde i början av november 2021. Cinthios (2021) inventering på uppdrag av malmö stad fick starkt motstånd från allmänheten och oppositionen i kommunfullmäktige.

Malmö stad har gjort en undersökning av hedersproblematik i förskolan utifrån samtal med personal på 13 kommunala förskolor för att få en bild av hur problemet yttrar sig och vad personalen behöver för att hantera det - den blev klar i maj (Santesson, 2021, s. 1).

Alla förskolor utom en har erfarenhet av barn som begränsas i hur mycket av sin kropp de får visa och föräldrar som tycker att pojkar och flickor ska vara åtskilda från varandra - det förekommer också enstaka grövre fall, till exempel en förskola som anmält ett fall av misstänkt könsstympning (Santesson, 2021, s. 1)

Inventeringens frågeställning identifieras som det bärande problem för oppositionen där förskolepersonalen och kommunen ville lära sig hur man ska *hantera* hedersförtryckta barnen som identifierades på tolv av tretton förskolor. Att ordet *hantera* existerar i samband med hedersförtryck av små barn i en svensk kommunal förskola har resulterat i mycket stark kritik, eftersom det i samma rapport konstaterades att flertalet anpassningar av barnens lek och samvaro hade gjorts av förskolepersonalen, detta för att hantera hederspraktiserande föräldrar som krävde personalens delaktighet i det systematiska förtrycket av små barn. Detta innebär i praktiken att kommunalanställd förskolepersonal har praktiserat hedersförtryck på föräldrars begäran!

A, B, C och D visar i både tal och i kroppsspråk hur kritiska de är mot förskolepersonalen agerande som accepterar föräldrarnas krav. B är mycket tydlig med att personalen trotsar både svensk lag och alla tänkbara gällande styrdokument. Funderingar som lathet, okunskap, mutor och rasism kommer upp hos A, C och D. Resultatet väcker ilska och tre av informanter reflekterar på olika sätt, men dock en gemensam reflektion på hur den nya reviderade läroplanen kommer att tas emot. B har redan lyft problemet med lgr22 tidigare under intervjun, nu lyfter även alla utom A den nya läroplanen. Deras gemensamma funderingar handlar då främst om de nya formuleringarna värdegrundsarbetet som omfattas av våld och förtryck

Informant A: Vem kunde ens ana att förtrycket gick så långt ner i åldrarna vilket får mig att äcklas då det faktiskt inte finns några familjer som kan smycka ut sina små flickor såsom muslimska föräldrar kan göra med sina barn. Jag ska aldrig någonsin kommentera en liten flicka om hur otroligt söt hon är i sin klänning. Jag har aldrig tänkt så, tänk om det finns en koppling mellan små flickor och hur utsmyckade och... nå.. har inte fattat det förrän nu. Vi pratade ju innan om att en kvinna och en flicka och hennes ansikte är ansiktet utåt för familjen. Men är hon även det när hon är så liten (A)?

Både B, C och D instämmer till vad som rapporten kritiserar för. Hur kan något som hedersförtryck av små barn existera i samma mening som något som avser ett hanterande! Även här syns Giddens (2003) problematisering som han benämner som den skenande globaliseringen och hävdar att dess process skapar stora problem då människor av olika anledningar förflyttar sig geografiskt. Giddens ser en given konflikt när patriarkala och fundamentalistiska samhällsstrukturer möter senmodernismens liberala samhälle, där den västländska synen på tradition, familj, maktutövning, heder och kvinnans sexualitet skiljer sig dramatiskt från hemlandets samhälle (Giddens, 2003).

Fundamentalism handlar inte om vad människor tror på, kommer att tycka om, utan precis som tradition i mer generell bemärkelse- om varför det tror på det och hur det rättfärdigar det (Giddens, 2003, ss. 58-59).

Vad är det som gör att människan tror och rättfärdigar det människan tror på? Nietzsche (2019) hävdar här att människans tro styrs av religionen med en objektiv sanning, som rättfärdigar handling i övertygelsen att det finns mängder med objektiva skyldigheter som leder till att det alltid finns något objektivt rätt. ”Foucault anser att makten är överallt; inte därför att den omsluter allt, utan därför att den kommer över allt ifrån” (Foucault M. , 1976, s. 103) , han skulle även förklara att det är en institution och inte en struktur. Om vi utgår här ifrån fundamentalismens maktutövning, eller att fundamentalismens tillhörande kollektiv befinner sig i en underordnad position. Betyder det att fundamentalismens elit som utgör styret, existerar tack vare att det finns ett motstånd. Makt behöver motstånd för att existera och enligt Foucault existerar inte någon makt som inte är målinriktad (Foucault M. , 1976). Informant C berättar om flera händelser som resulterade i fysiskt våld mellan olika elever, något som både lyfts i samtalen med B och D. C och D talar specifikt om att det med stor sannolikhet har handlat om en flicka eller den ärvda familjekonflikt som går i arv från generation till generation, beroende på vart du bor, tolkning av helig skrift med mera.

Informant D: De män som förlorar sin identitet i Sverige har svårt att skapa en ny, det spelar ingen roll om de får ett jobb, en lägenhet och har mat på bordet. Männen har fortfarande tappat sin legitima kontroll över kvinnan, dottern och deras position i samhället är det motsatta. Många män blir till och med underordnade kvinnan här i Sverige eftersom dom fått ett helt nytt liv. Hon går i skolan, har lärt sig skriva och pratar lite svenska. Helt fantastiskt! Snacka om power (D)!

Det mest intressanta, eller det som skapade mest huvudbry, var att en av informanterna säger att skolan och samhället inte ska göra någonting åt hederskontexten. Att det till slut inte kommer upplevas hotfullt, för att det finns inget motstånd, som därmed kommer förgöra sig själv och ”rinna ut i sanden”. Uttalandet bör analyseras grundligt innan någon form av slutsats tas och skulle utan tvekan kunna skapa livliga samhällsdebatter, då uttalandet i sig är kontroversiellt och provocerande.

8. Avslutande diskussion

Denna uppsats hade för avsikt att få ett svar på hur lärare förhåller sig och hanterar eventuella motsättningar inom den svenska skolan. Informanterna har varit otroligt värdefulla för studien som styrker hur svårt det är att sätta fingret på vad som gör hederspraktiserande och hedersförtrycket så abstrakt komplext. Studiens frågeställningar landar i ett gemensamt svar, som jag från början hade problem med att ta in. Svaret landar i att det finns ingen som kan förstå, hantera eller förhålla sig till om personen i fråga inte själv har egna erfarenheter av att befinna sig i den hederskontext studien problematiserar. Tolkningen innebär inte att lärare ”nollställer sig” helt från problemet. Tolkningen innebär att hanterandet och förhållandet inte kan hanteras eller förhålla sig till något som befinner sig i ett ”flytande tillstånd” som omfattas av en strikt kollektiv tystnadskultur. Tystnadskulturen fyller en viktig funktion i hederskulturen, som enligt Foucault utgör en helt annan sort kontroll och maktutövning. Offentlig bestraffning syns och synliggör våldet som tillåter allmänheten att känna sympati (Foucault, 1987).

Det insamlade materialet har varit så värdefullt utifrån vad informanterna inte lyfte, som tillsammans med all den information av deras erfarenheter, tolkningar och kunskaper styrker det osagda än mer.

Kulturella möten, samhällen, språk och människor skapas genom sociala konstruktioner, som i sin tur konstruerar områden, samhällen och kön (Lahdenperä, 2010). Kvinnans frigörelse (Giddens, 2003) kan utifrån socialkonstruktivistisk ansats, bekräfta kvinnan då hon omfamnar ny kunskap och självförtroende, som utifrån denna tolkning kan ha varit avgörande i hennes fortsatta frigörande utveckling, då hon i ett senmodernt demokratiskt samhälle äger rätten över att ta egna beslut och påverka samhällsutvecklingen som medborgare. Mannens självklara legitima överordnad försämras genom kvinnlig frigörelse. Mannen har inte i det svenska samhället en självklar rättfärdig gudomlig eller kulturellt betingad överordnad och förlorar därmed sin legitima kontroll över kvinnans sexualitet (Ouis, 2009). Alla dessa män som uppfostrats i patriarkala fundamentalistiska samhällen förlorar kraft, makt och anses därmed fullkomligt misslyckad enligt hederskontexten. Vilket resulterar i att förtryck och kontroll blir än viktigare att

upprätthålla. När mannens status sjunker, försämras även kvinnans då hon aldrig kan bli överordnad mannen. Kvinnan är mannens ägodel och får inte rättfärdigas av det kontrollerande kollektivet (Wikan, 2009). Hedern är hotad på många sätt i senmodernismens Sverige. Ju mer hotfullt samhället upplevs, desto starkare kontroll (Ouis, 2009). Vad speglar då senmodernismens Sverige?, Enligt denna studie, narcissistiska barn och ungdomar som kräver fullständig uppmärksamhet och ett euforiskt tillstånd som dessutom sliter med en ensamhet då föräldrarna drömmer om att förverkliga sig själv (Ziehe, 1993). Ett konsumtionssamhälle som ständigt jagar nästa ultimata ”måste-ha-vara”. Sexuella relationer är endast sexuella relationer, ingen kärlek och inga krav. Könets återkomst och tillsammans med vilket kön har ingen betydelse (Bauman, 2008). Nietzsches ”Gudsdöd” ekar mellan husen där all objektiv sanning är borta, ingen kan rättfärdiga något förkastligt. Kvar finns misär, bedrövelse, meningslöshet och ett ständigt lidande (Ohlsson, 2013).

Om vi utgår ifrån informant B som hävdade att hederskulturens makt och utövning aldrig kommer landa i att utomstående ges rätten att kritisera hederskulturens fundament, på grund av att utomstående helt omöjligt kan förstå något de aldrig varit en del av. ”Det finns ingen naturlig koppling för oss, vi lever på ett helt annat sätt”(B). Intressant är även hur informanten belyser den nya reviderade läroplanen, Lgr22 (Skolverket, 2022), där flera omformulerade punkter och nya förhållningssätt är direkt riktade mot samtycke, hedersvåld, hedersförtryck och mord i hederns namn(se bilaga 1-4).

Hur ska jag kunna uttala mig om något som jag vet kommer att kränka elever som eventuellt befinner sig i hederskulturens våld. Visst är det så att ämnet ska debatteras, men finns det någon tanke på vad och vilka konsekvenser som skulle kunna tänkas uppstå(B)?

Faktum är att det skulle kunna ligga någon sanning i informant Bs påstående, då alla traditioner kräver nya anhängare för att kunna överleva och föras vidare (Giddens, 2003) ”Hur mycket ansvar kan vi lägga på oss själva i denna fråga? Skulle den svenska mentaliteten och den svenska självbilden ha något med detta att

göra? Jag tror att vår självbild är både överdriven och romantiserad. Vi vill nog gärna tro att vi är väluppfostrade, omtänksamma och hjälpsamma människor. Vi rättar oss gärna in i ledet, kritiserar i tysthet och definierar Sverige som landet lagom” (Lundborg, 2020).

Den tjugoförsta januari är det tjugo år sedan Fadime Sahindal mördades av sin far, på grund av att hon vanhedrat släkten för att hon hade en svensk pojkvän. I media kommer hedersmordet på Fadime uppmärksammas på många sätt då mordet blev symbolen för hederskulturen i Sverige (Ali, 2022). Är det inte märkligt att vi fortfarande inte har mer kunskap om hederskulturen trots att mordet på Fadime skapade uppståndelse bland svenskar och svensk media för tjugo år sedan. Eller så är det inte alls märkligt, för den svenska mentaliteten är tyst, vill inte beblanda sig med andra i onödan. Om Sverige inte har kommit längre än så här på tjugo år, säger inte detta en hel del? Detta sker konstant varje dag i samhället, i skolan, i förskolan i Sverige och förtrycket sker på svenska medborgare.

Hur vi än vrider och vänder på hederskontextens ökade förtryck i Sverige så kan påståendet ”Vi ska inte göra någonting – det kommer förgöra sig själv”, vare sig det uppfattas motbudande eller tilltalande användas för att lyfta ett samhällsproblem som inte har någonting i pluralismens Sverige att göra! All publicitet är bra publicitet och under de senaste tjugo åren har ingenting drastiskt hänt så varför inte börja nu! Eller så fortsätter vi precis som vi gjort, vi petar lite och ryter till för att krypa tillbaka till vår konsumerade trygghet igen. Det vi inte ser har inte hänt. Även om vi alla blundar så kommer alltid verkligheten ifatt och jag liksom du och fler med oss kanske befinner oss i en fullständigt meningslös socialt konstruerad egocentrisk senmodern ensamhet, där ensamheten i detta fall får symbolisera samhällets döda demokrati.

9. Framtida forskning

Utifrån denna studie är det tydligt att hederskontexten haft ett fritt spelrum, vilket styrker det faktum att det inte tycks finnas belägg för kunskapen om ämnet. Det vore intressant att se om lgr22 resulterat i ett bättre skol och samhällsklimat. Har kunskap och förhållningssätt ökat och förändrats till det bättre?, med tanke på att hedersproblematiken i den reviderade läroplanen synliggörs och blir offentlig, som Foucault (1987) riskerar att leda till att själva offentliggörandet av offrens bestraffning får allmänhetens sympati och medlidande. Denna studie har synliggjort en problematik som bör undersökas vidare.

Litteraturförteckning

- Ali, E. (2021). *Vem har sagt något om kärlek?* Stockholm: raben&sjögren.
- Ali, E. (den 18 01 2022). Hämtat från Svenska Dagbladet:
<https://www.svd.se/mordet-pa-fadime-gor-mig-besviken-pa-skolan>
- Bauman, Z. (2008). *Konsumtionsliv*. Daidalos.
- Bauman, Z. (2015). Hämtat från
<https://www.youtube.com/watch?v=0UfkSthddCE>:
- Bauman, Z. (2016). *Konsumtionsliv; 4 uppl.* Göteborg: Diadalos.
- Cinthio, H. (2021). *Hedersrelaterad problematik i Malmö stads förskolor - erfarenheter och behov av stöd*. malmö: Malmö stad.
- Dartnell, L. (2021). *Ursprung hur jorden formade oss - Svensson, Pär (övers.)*. Volante.
- Darvishpour, M., Lahdenperä, P., & Lorentz, H. (2010). *Hedersrelaterad problematik i skolan - en kunskaps- och forskningsöversikt*. Stockholm: Elanders.
- Denscombe, M. (2010). *Forskningshandboken-för småskaliga projekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Evertsson, M. (2014). Kön. i E. Christoffer, & L. Fredrik, *Ett delat samhälle*. Stockholm: Liber.
- Foucault. (1987). *Övervakning och straff. Fängelsets födelse. Fjärde upplagan*. Lund: Arkiv förlag.
- Foucault, M. (1976). *sexualitetens historia - viljan att veta*. Udevalla: Daidalos.
- Giddens. (2003). *En skenande värld*. Stockholm: SNS förlag.
- Giddens, A., & Sutton, P. (2014). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Gustavsson, P. (2014). Samhällskunskapsämnets kris, kap.16. i A. Persson, & R. Johansson, *Vetenskapliga perspektiv på lärande, undervisning och utbildning i olika institutionella sammanhang* (ss. 269-284). Lund: Media-Tryck, Lunds universitet,.

Hedersförtryck. (den 03L 09 2021). Hämtat från Hedersförtryck.se:
<https://www.hedersfortryck.se/hedersrelaterat-vald-och-fortryck/vad-ar-hedersrelaterat-vald-och-fortryck/>

Hedersförtryck. (den 18 01 2022). Hämtat från <https://www.hedersfortryck.se/for-yrkesverksamma/forskola-och-skola/>

Heinö, J. (2015). *Farväl till folkhemmet*. Stockholm: Timbro.

Lahdenperä, p. (2010). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Malmö: studentlitteratur.

Lundborg, W. M. (2020). Varumärket Sverige -en essä om mångkulturism, kollektivism, tystnadskultur och den svenska självbilden.

Långström, S., & Virta, A. (2011). *Samhällskunskapsdidaktik*. Lund: Studentlitteratur.

NE. (u.d.). Hämtat från Nationalencyklopedin: Nationalencyklopedin, pluralism.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/pluralism> (hämtad 2022-01-13)

Nietzsche, F. (2019). *Så talade Zarathustra- en bok för alla & ingen, (övers.), Thiel Tage*. Stockholm: Modernista.

Ohlsson, R. (2013). *Filosofi från Sokrates till Anderberg ,andra upplagan*. Lund: BJT Förlag.

Ouis, P. (2009). Den verkliga kulturkonflikten, Islamisk sexualmoralism i liberala Sverige. *Socialvetenskaplig tidskrift nr 3-4*, ss. 350-368.

Ouis, P. (den 21 08 2012). Hämtat från <https://youtu.be/meK2yia5g1M>

Persson, A. (2003). *Skola & makt*. Bjärnum: Bjärnums förlag.

Santesson, I. (den 18 11 2021). Hård kritik i Malmö kommunfullmäktige efter hedersrapport. Malmö: Sveriges radio p4.

SFS 2014/15:311. (2014-2015).

Skolverket. (den 08 01 2021). Hämtat från

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/arbete-med-skolans-vardegrund>

Skolverket. (den 19 11 2021).

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/arbete-med-forskolans-och-skolans-vardegrund>.

Skolverket. (den 30 09 2021). *Skolverket*. Hämtat från

<https://www.skolverket.se/getFile?file=8687>

Skolverket. (den 18 01 2022). Hämtat från Skolverket:

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/motverka-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-i-skolan>

Skolverket. (den 17 01 2022). Hämtat från

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/aktuella-forandringar-pa-grundskoleniva/nytt-i-laroplanernas-inledande-delar-2022>

Wikan, U. (2009). *Om Heder*. Göteborg: Daidalos.

Ziehe, T. (1993). *Kulturanalyser, ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm: Östlings bokförlag.

Skolans arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck – en sammanfattning

- Skolan är till för eleven och det är eleven som individ som står i fokus. Alla elever ska ha samma möjligheter att utvecklas och lära.
- Utbildningen i skolan ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna, så som exempelvis alla människors lika värde och jämställdhet. Skolan ska förebygga och bemöta hedersrelaterat våld och förtryck med kunskap och aktiva insatser.
- Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.
- Det är skolans ansvar att varje elev efter genomgången skolgång har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.
- Kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck är en förutsättning för att skolpersonal både ska kunna upptäcka utsatthet hos eleverna och undervisa om problemet.
- Skolans personal behöver bygga tillitsfulla relationer och i ord och handling visa eleverna att de kan anförtro sig åt personalen. För att kunna upptäcka utsatthet behöver skolpersonal se, lyssna och ta elevens berättelse på allvar och kunna möta de svårigheter som eleven tar upp.
- Insatser i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck behöver ske tidigt och i samverkan när behov finns av det.
- Skolpersonalen behöver tidigt skapa tillitsfulla relationer till alla föräldrar. De behöver känna att de kan ha ett samarbete med skolan och det är skolpersonalens ansvar att kvaliteten i samarbetet utvecklas. Uppstår konflikt mellan barnens rätt till utbildning och föräldrars rätt till uppfostran, är det barns rätt till utbildning i skolan som är skolans utgångspunkt.
- Skolpersonal är skyldiga enligt lag att genast anmäla till socialtjänsten om de i sitt arbete får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa, en så kallad orosanmälan.
- För att skolan ska kunna ge stöd och skydd genom orosanmälan är det viktigt att skolan har tydliga och välförankrade rutiner. Samverkan med till exempel socialtjänsten behöver därför byggas upp innan problem uppstår.
- Om lärare eller annan skolpersonal är osäker över elevens situation är det viktigt att omgående kontakta socialtjänsten. Skolpersonalen bör då nämna att oron rör hedersrelaterad problematik. Stöd och rådgivning för yrkesverksamma går även att få hos Nationella kompetensteamet.

Bilaga 2

Elever som lever i en hederskontext kan reagera på olika sätt. Skolpersonal kan vara uppmärksam på flera olika varningstecken på att eleven har det svårt. Hedersrelaterat våld och förtryck kan ligga bakom varningstecknen, men det kan även handla om andra förhållanden i elevens liv.

- Bevakning av syskon eller andra familjemedlemmar.
- Olika villkor för syskons deltagande i sociala sammanhang.⁵⁸
- Olika kläd- och beteendekoder i och utanför skolan.
- Rigid kontroll av fritiden, till exempel att eleven inte får delta i aktiviteter utanför skolan.
- Få eller inga kamratkontakter utanför skolan.
- Önskemål hemifrån om undantag från viss undervisning, till exempel undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.
- Kontinuerliga somatiska symptom som magvärk, huvudvärk och illamående.
- Återkommande frånvaro och skolk.
- Koncentrationssvårigheter och försämrade studieresultat.
- Depression och självmordstankar.
- Utåtagerande beteende för att få uppmärksamhet.

- Avsaknad av vuxna stödpersoner utanför familjen.
- Föräldrar som drar sig undan all kontakt med skolan och föräldrar som motsätter sig stödinsatser från skolans sida.
- Oro över att familjen ska få reda på att man är homosexuell, bisexuell, transperson eller queer.
- Oro över att föras ut ur landet under lov eller utlandssemester och bli bortgift.
- Eleven rymmer hemifrån.
- Konkreta planer på äktenskap mot elevens vilja.⁵⁹
- Synliga skador av våld.⁶⁰
- Uppvisade symtom som kan vara en konsekvens av att flickan är könsstympad.⁶¹
- Önskan om att "återställa" sin "mödomshinna"/slidkrans eller tvingas till "oskulds-kontroll", för att söka oskuldsintyg eller oskuldsoperation.⁶²

Läs om rådgivande samtal med socialtjänsten, nationella kompetensteamets stömlinje för yrkesverksamma och om orosanmälan i avsnittet *4. Att ge stöd och skydd*.

58. SOU 2010:84.

59. Ungdomsstyrelsen (2009).

60. Ungdomsstyrelsen (2009).

61. Länsstyrelsen Östergötland (2015).

62. Det finns i en del samhällen ett starkt socialt tryck och kontroll på att en ogift kvinnas "mödomshinna" (slidkrans) är intakt till bröllopsnatten. Christiansson & Eriksson (2004); Essén (2004) och Socialstyrelsen (2013c).

Bilaga 3

Det här är nytt i läroplanernas inledande delar

De inledande delarna i läroplanerna innehåller både helt nya formuleringar och en del omformuleringar. De påverkar både undervisningen och hela skolans värdegrundsarbete.

- Kunskapsområdet sex- och samlevnad är stärkt och byter namn till sexualitet, samtycke och relationer.
- Nya formuleringar om jämställdhet finns sedan 2018 på grundskolenivå men är nya på gymnasial nivå och i vuxenutbildningen. De handlar bland annat om skolans ansvar för att synliggöra och motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling.
- I andra delar av skolans värdegrundsarbete handlar formuleringarna bland annat om skolans ansvar för att förebygga och motverka olika former av intolerans, våld och förtryck.

Annat värdegrundsarbete

Formuleringar om andra delar av värdegrundsarbetet belyser bland annat skolans roll för elevernas trygghet och självkänsla samt att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i FN:s barnkonvention. Formuleringarna handlar till exempel om att:

- eleverna ska få kännedom om hur de kan få hjälp om de upplever otrygghet i eller utanför skolan
- skolans mål är att varje elev ska respektera andras egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet
- intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser
- alla i skolan ska utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.

Bilaga 4

Grundskola och motsvarande skolformer, förskoleklassen och fritidshemmet

Dölj ^

Sexualitet, samtycke och relationer

Kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer ska bland annat:

- främja elevernas hälsa och välbefinnande
- stärka förmågan att göra medvetna och självständiga val
- bidra till förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av samtycke
- omfatta kunskaper om maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck
- utveckla elevernas kritiska förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.

Rektorn har fått ett tydligare ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.

Läroplanen